

Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro informacinis leidinys 2008 m. balandis. Nr. 7

Skirtas:

- savivaldybėms
- teisėsaugos institucijoms

Leidžiamas vykdant Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos, patvirtintos LR Seimo 2003 03 20 nutarimu Nr. IX-1383, 2007–2009 metų įgyvendinimo priemonių planą.

Šiame numeryje:

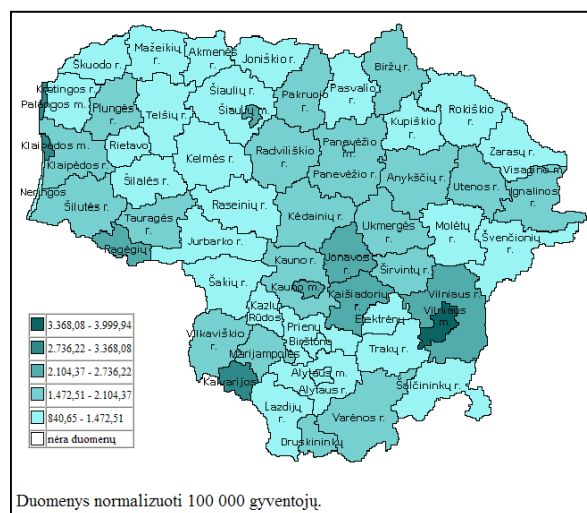
- Nusikalstamumo Lietuvoje 2007 metais apžvalga
- Latentinio nusikalstamumo aptikimo būdai
- Nepilnamečių auklėjamojo poveikio priemonių vykdymo aktualijos Lietuvoje

Nusikalstamumo Lietuvoje 2007 metais apžvalga¹

Teritorinis pasiskirstymas

Lietuvoje 2007 metais užregistruota 2179 nusikalstamos veikos, tenkančios 100 tūkstančių gyventojų². Daugiausiai nusikalstamų veikų, tenkančių 100 tūkstančių gyventojų, užregistruota Vilniaus m. (4 000), Palangos m. (3306), Klaipėdos m. (2997), mažiausiai – Skuodo r. (841), Birštono savivaldybėje (932) ir Rietavo savivaldybėje (940). Tai gana įprasta situacija. Didžiausias nusikalstamumo lygis paprastai būna didžiausio ekonominio aktyvumo teritorijose ir kurortuose, kuriuose dėl didžiulio poilsiautojų antplūdžio labai padaugėja asmenų, kurie nėra nuolatiniai tos

teritorijos gyventojai. Mažiausias nusikalstamumo lygis paprastai būna palyginti mažo ekonominio aktyvumo teritorijose.

Per 2007 metus užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius 100 000 gyventojų savivaldybėse.

2007 metais nusikalstamų veikų užregistruota net 10,2 procento mažiau negu 2006 m. Užregistruotų nusikalstamų veikų labiausiai sumažėjo Zarasų r. (-38,5%), Druskininkų savivaldybėje (-32,1%), Kalvarijos savivaldybėje (-31,6%), labiausiai padidėjo – Visagino m. (+15,5%), Kretingos r. (+13%), Kazlų Rūdos savivaldybėje (+9,1%).

Mažas užregistruotų nusikalstamų veikų lygis konkrečioje teritorijoje nerodo, kad šioje teritorijoje tikrai yra padaroma mažai nusikalstamų veikų, kad joje yra gana saugu. Įverčiai, atlikti remiantis gyventojų

¹ Apžvalgoje panaudoti Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos statistinių ataskaitų duomenys (http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=7&metai=2007&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#Atas) ir Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro interneto svetainėje pateikta informacija (<http://www.nplc.lt/sena/statistika.html>).

² Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje per 2007 m. sausio–gruodžio mėnesius (Forma EK-SAV). Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinė ataskaita. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras (<http://www.nplc.lt/sena/stat/atas/ird/ekr/2007/ekr200712/ekr200712.htm>) (2008-01-11).

apklausomis, rodo, kad Lietuvoje užregistruojama tik apie 11% nusikalstamų veikų, kurias gyventojai suvokia kaip nusikalstamas jų atžvilgiu³. Todėl tikslesniam nusikalstamumo būklės įvertinimui konkrečioje teritorijoje reikia naudoti ne tik registruotojo nusikalstamumo duomenis, bet ir viktimologinių tyrimų (gyventojų apklausų) informaciją, latentinio⁴ nusikalstamumo aptikimo ir įvertinimo būdus.

Teigiami aspektai

Treti metai iš eilės mažėja Lietuvoje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius. Galima spėti, kad Lietuvoje mažėja ne tik registruotasis, bet ir realusis nusikalstamumas, nes 2007 metais ženkliai sumažėjo ir palyginti mažo latentiskumo užregistruotų nusikaltimų skaičiai: tyčinių nužudymų su pasikėsinimais sumažėjo 4,8 procento, sunkių sveikatos sutrikdymų 15,6 procento, automobilių vagysčių 20,8 procento. Iš 32-jų LR Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies skyrių net 20-yje skyrių užregistruotų veikų skaičiai sumažėjo, kas sudaro 62,5 procento visų specialiosios dalies skyrių.

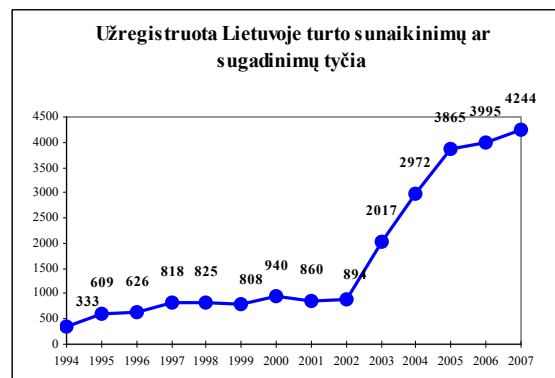
Treti metai iš eilės mažėja ir registruotasis nepilnamečių nusikalstamumas Lietuvoje. 2007 metais ištirtų nusikalstamų veikų, padarytų nepilnamečių arba jiems dalyvaujant, skaičius sumažėjo 4,5 procento. Analogiškai tretį metai iš eilės mažėja ir registruotasis recidyvinis nusikalstamumas Lietuvoje. 2007 metais ištirtų nusikalstamų veikų, kurias padarė asmenys, anksčiau padarę

nusikalstamas veikas, skaičius sumažėjo 11,7 procento.

Teigiamai vertintinas 2007 metais ženkliai padidėjęs skaičius užregistruotų nusikalstamų veikų, kurios atskleidžiamos dėka teisėsaugos institucijų aktyvumo. Nusikaltimų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis, užregistruota 13,5 procento daugiau, o kontrabandos atvejų net 54,4 procento daugiau.

Neigiami aspektai

Kaip neigiamus nusikalstamumo Lietuvoje 2007 metais pokyčių aspektus galima įvardinti palyginti nežymiai - tik 1,7 procento sumažėjusį užregistruotų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų skaičių, tik 2,6 procento sumažėjusį skaičių kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimų, dėl kurių žuvo žmogus, beveik nesumažėjusį (-0,04 procento) užregistruotų nusikalstamų veikų – vagysčių iš parduotuvių ir kitų prekybos vietų – skaičių, 6,2 procento padidėjusį skaičių nusikalstamų veikų – turto sunaikinimo ar sugadinimo tyčia, net 2,5 karto padidėjusį skaičių nusikalstamų veikų elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui.

Deja, 2007 metais Lietuvoje užregistruotų nusikalstamų veikų – kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimų – padidėjo 0,2 procento. O realiai paplitusių kyšininkavimų užregistruota net 13,3 procento mažiau, papirkimų – 2,9 procento mažiau. Nors žiūrint iš kitos pusės

³ Uscila R., Kiškis A. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro 2005 metų viktimologinis tyrimas „Lietuvos gyventojų faktinė nusikalstamų veikų patirtis“ // Teisės problemos. – Vilnius, 2005, t. 4 (50), p. 76–86.

⁴ Latentinis (paslėptas, nematomas) nusikalstamumas – tai realiai padarytos, bet neužregistruotos nusikalstamos veikos. Realusis nusikalstamumas = registruotasis nusikalstamumas + latentinis nusikalstamumas.

2006 metais buvo užregistruota kyšininkavimo atvejų 56,3 procento daugiau negu 2005 metais, o papirkimų – net 5,4 karto daugiau.

Jau antrus metus mažėjantis (2007 metais sumažėjo net 30,2 procento) užregistruotų nusikalstamų veikų – neteisėtas namų gamybos stiprių alkoholinių gėrimų gaminimas, laikymas, gabenimas ar realizavimas (BK 201 str.) – skaičius atspindi gana tolerantišką visuomenės požiūrį į šią įstatymų leidėjo kriminalizuotą veiką. Vykstančios diskusijos dėl naminės degtinės legalizavimo mažina policijos pareigūnų ir visuomenės aktyvumą, siekiant atskleisti tokias veikas.

Vertinimai

Apskritai registruotojo nusikalstamumo Lietuvoje pokyčiai yra teigiami. Tačiau bendroms nusikalstamumo mažėjimo tendencijoms nepasiduoda tokių rūšių nusikalstamos veikos, kurios atspindi desperatiškus veiksmus asmenų, patekusių į situaciją, jų manymu be išeities, netikinčių galimybėmis išspręsti jų problemas teisėtais būdais. Ryškiausias to pavyzdys – nusikalstamų veikų – turto sunaikinimo ar sugadinimo tyčia – skaičiaus didėjimas. Be to, Lietuvos gyventojų sąmonėje yra stiprus ignoravimas tokių teisės normų, kurių laikymasis konkrečioje situacijoje jiems neatrodo svarbus, būtinas arba tokių teisės normų laikymasis jiems trukdo spręsti kasdienes problemas ir šių normų nepaisymas jiems neatrodo labai žalingas. Apie tai byloja beveik negerėjanti kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimų situacija, kyšininkavimų, papirkimų paplitimas ir kt. Vienas iš veiksnių, pratinančių vairuotojus nesilaikyti kelių transporto eismo saugumo taisyklių, yra kartais taikomi akivaizdžiai absurdiški apribojimai, kai paliekami labai dideli greičio apribojimai net tuo metu, kai kelio tvarkymo darbai nevyksta (ne darbo valandomis, išieginėmis dienomis), kai greičio apribojimai nustatomi labai dideliu kelio ruožui, nors realiai tvarkymo darbai

vyksta mažoje atkarpoje. Tokiais atvejais vairuotojai patenka į keblią situaciją: laikytis ar ne absurdiškų apribojimų. Neretas vairuotojas nesilaiko, jų manymu, absurdiškų draudimų. Ypač jei vieta atvira ir policijai pasislėpti nėra kur. Taip vairuotojų sąmonėje vietoj besąlygiško taisyklių laikymosi formuojasi vadovavimosi savo logika nuostatos. Taisyklės – sau, gyvenimas – sau. Jei vis dėlto laikomasi griežtų, nors ir nelogiškų draudimų, važiuojant žema pavara didėja degalų sąnaudos, atmosferos užterštumas, mažėja ūkio subjektų konkurencingumas dėl didėjančių laiko ir materialinių kaštų.

Didelė problema yra visuomenės pasyvumas nusikalstamumo atžvilgiu, jos nenoras prisidėti prie saugios aplinkos kūrimo. Prie to prisideda ir nemaža dalis savivaldybių, kuriose dominuoja požiūris, kad nusikalstamumo problema jų teritorijoje – tai policijos reikalas. Tačiau nusikalstamumą veikia šimtai veiksnių ir tik labai mažą jų dalį gali paveikti teisėsaugos institucijos.

Siūlymai

Siekiant mažinti teisinį nihilizmą, reikia identifikuoti ir šalinti viešojo sektoriaus veikloje esančias situacijas, kurios skatina asmenis veikti neteisėtais būdais. Pavyzdžiui, numatyti atsakomybę ir jos taikymo tvarką kelių priežiūros ir remonto subjektams už nepagrįstus kelių eismo apribojimus, užtikrinti operatyvų reagavimą į vairuotojų pranešimus telefonu policijai apie pastebėtus tokius apribojimus.

Siekiant slopinti korupcijos sąlygas reikia kurti viešajame sektoriuje mechanizmus, sudarančius sąlygas asmenims už papildomai nustatytą mokesčių gauti prekes, paslaugas skubos tvarka ar pasirinkti norimą aptarnavimo subjektą.

Siekiant mažinti socialinę įtampą, skatinančią nusikalstamumą ir vidinį nestabilumą, reikia mažinti socialinę atskirtį ne tik teikiant materialinę paramą nepasiturintiems gyventojams, bet ir šviečiant gyventojus verslo galimybių

klausimais, asmeninių finansų tvarkymo klausimais, skleidžiant sėkmės pavyzdžius per žiniasklaidą bei kitais būdais.

Būtina didinti visuomenės nepakantumą netinkamam, nusikalstamam elgesiui, jos supratimą, kad toks elgesys progresuoja, kai socialinė aplinka pasyviai jį toleruoja. Kiekvienas žmogus turi suprasti, kad susiklosčius tam tikroms aplinkybėms jis pagal galimybes turi pasielgti pilietiškai, nors ir patirdamas nepatogumus pasipriešinti netinkamam elgesiui ar kitaip prisidėti prie savo aplinkos saugumo. Kiekvieno iš mūsų reakcija atitinkamose situacijose sukuria arba ne nepakantumą nusikalstamam elgesiui aplinką. Gyventojų vaidmuo čia – vienas iš svarbiausių. Specialiųjų tarnybų ištekliai visada bus nepakankami. Jų pagrindinė paskirtis yra kraštutinių problemų sprendimai.

Dr. Alfredas Kiškis

Latentinio nusikalstamumo aptikimo būdai

Latentinio nusikalstamumo pažinimas, jo įverčių pateikimas reikalauja kriminologinių žinių, kompleksinės valstybinės statistikos, atrankinių tyrimų bei kitų duomenų analizės. Pagrįstas latentinio nusikalstamumo aptikimo būdų parinkimas, jų suderinamumas sudaro prielaidas nusikalstamumo latentinės dalies atskleidimui, jos charakteristikų pateikimui.

Paminėtini šie latentinio nusikalstamumo aptikimo būdai (šaltiniai):

1. **Reprezentatyvios viktimologinės fizinių ir juridinių asmenų apklausos.** Atliekamos gyventojų apklausos, kai siekiama nustatyti, ar jie per atitinkamą laikotarpį bei apibrėžtoje teritorijoje (dažniausiai valstybėje) nėra tapę nusikalstamų veikų aukomis. Be to, aiškinamasi, kiek kartų asmuo nukentėjo, nuo

kokių nusikalstamų veikų, ar pranešė apie tai teisėsaugos institucijoms, ar buvo užregistruotos šios veikos, kokia ikiteisminio tyrimo baigtis ir kt. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro 2007 m. viktimologinių tyrimų duomenimis, 15 proc. respondentų nurodė, jog yra nukentėję nuo nusikalstamų veikų⁵. Kitas NPLC tyrimas – kas trečias vaikas (34 proc.) nurodė, jog yra nukentėjęs nuo nusikalstamos veikos 2006 metais.

Dar viena viktimologinių tyrimų kryptis – apklausa apie tai, ar asmens giminės, kaimynai, bendradarbiai tapo nusikaltimų (kitų teisės pažeidimų) aukomis, ar jie apie tai pranešė policijai arba kitoms institucijoms.

2. **„Self-report“ tyrimai** (anoniminiai) – ar asmuo padarė nusikalstamą veiką per konkretų laikotarpį, apklausiant įkalintus asmenis, nuteistus asmenis ir asmenis, kurie nėra patraukti baudžiamajon atsakomybėn. Gautą informaciją palyginus su registruotojo nusikalstamumo informacija sužinome, ar buvo užregistruotos šios nusikalstamos veikos. Kitas aspektas – iš „Self-report“ tyrimų sužinome, kaip dažnai ir koku mastu yra paplitusios nusikalstamos veikos tarp baudžiamosios atsakomybės subjektų.
3. **Registruoto nusikalstamumo statistikos vidinio suderinamumo palyginimas siekiant identifikuoti neatitikimus nusikalstamumo dėsnigumams.**

⁵ Nusikalstamų veikų patirtis Lietuvoje 2006 metais. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro 2007 metų viktimologinis tyrimas. – Vilnius: NPLC, "VILMORUS", 2007. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/sena/lit/lit56.pdf> (2008 02 27).

Didelis užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus sumažėjimas kelia pagrįstų įtarimų, kad vengiama registruoti nusikalstamas veikas, jei per tą patį laikotarpį skaičius nusikaltimų, pasižyminčių mažu latentiškumu, ženkliai didėja. Analogiškai kyla įtarimai, kai konkrečioje savivaldybėje registruoto nusikalstamumo lygis yra labai žemas ar labai mažėja, nors tuo pačiu laikotarpiu visoje Lietuvoje ir analogiškose savivaldybėse nusikalstamumo lygis yra aukštas ar didėja. Be to, staigus ir labai didelis užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus pakitimas (keliasdešimt procentų) gali būti požymis, rodantis, kad pasikeitė nusikalstamų veikų registravimo praktika ar teisinis reglamentavimas.

4. **Nusikaltimų, baudžiamųjų nusižengimų ir administracinių teisės pažeidimų statistinių rodiklių lyginamoji analizė.** Egzistuojanti teisinė sistema sudaro prielaidas tam tikrus teisės pažeidimus įvertinti iš skirtingų teisės šakų pozicijų. Atitinkamai nusikalstamos veikos (viešosios tvarkos pažeidimas, kontrabanda, smulkios vagystės, turto sunaikinimas ar sugadinimas ir pan.), kurios turėtų patekti į registruotą nusikalstamumą dėl įstatymo dviprasmiškumo, „dubliavimosi“, taip pat teisėsaugos institucijų skirtingos veikų kvalifikavimo praktikos ar jos nebuvimo ir kt., priskiriamos prie administracinių teisės pažeidimų. Pvz., dabartiniai įstatymai už chuliganizmą (viešosios tvarkos pažeidimą) numato tiek baudžiamąją, tiek administracinę atsakomybę.
5. **Teisėsaugos institucijų ir teismų dokumentų, susijusių su**

nusikalstamų veikų registravimu (išregistravimu), tyrimas. Analizuojama ikiteisminių tyrimų medžiaga ir kiti dokumentai siekiant nustatyti, ar pagrįstai buvo priimti atitinkami procesiniai sprendimai kvalifikuojant veikas. Siekiama atskleisti atvejus, kai nusikalstamos veikos požymių turinti veika nepagrįstai kvalifikuojama kaip nenusikalstama arba kaip mažiau pavojinga nusikalstama veika. Taip pat tiriami teisėsaugos institucijų dokumentai, kuriuose gali būti informacijos apie naujai paaiškėjusius įvykius, turinčius nusikalstamos veikos požymių. Tikrinama, ar buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas esant tokiai informacijai. Be to, nagrinėjama ikiteisminių tyrimų ir privataus kaltinimo bylų, kuriose apkaltinamuoju nuosprendžiu kaltinamasis pripažįstamas kaltu dėl nusikalstamos veikos padarymo, informacija, siekiant nustatyti, ar informacija, susijusi su nusikalstamų veikų registravimu, buvo nustatyta tvarka perduota nusikalstamų veikų žinybiniam registru⁶.

6. **Teisėsaugos institucijų pareigūnų, priimančių sprendimus, susijusius su nusikalstamų veikų registravimu (išregistravimu) ekspertinė apklausa** dėl nusikalstamų veikų neužregistravimo būdų ir paplitimo.
7. **Sveikatos priežiūros įstaigose esančios informacijos apie asmenis su kūno sužalojimais, kurie gali būti susiję su**

⁶ Nusikalstamų veikų žinybinio registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. 1V-36 (Žin., 2006, Nr. 15-537).

nusikaltimu, palyginimas su policijos įstaigose užregistruota informacija apie nusikaltimus.

Sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai privalo nedelsiant telefonu informuoti teritorinės policijos įstaigos budėtoją apie visus atvejus, kai į sveikatos priežiūros įstaigą kreipiasi arba pristatomas asmuo, kurio gyvybei kelia pavojų padaryti kūno sužalojimai, taip pat asmuo, kurio gyvybei pavojus negresia, tačiau jam padarytos durtinės, pjautinės, šautinės ar dėl sprogimo atsiradusios žaizdos arba kitokio pobūdžio kūno sužalojimai, kurie gali būti susiję su nusikaltimu⁷. Policijos įstaigos budėtojas privalo šią informaciją užregistruoti informacijos žurnale ir į sveikatos priežiūros įstaigą išsiųsti policijos pareigūną, kad būtų nustatytos tikslios įvykio aplinkybės. Nustačius, kad yra nusikaltimo požymių, informacija iš informacijos žurnalo turi būti perregistruojama į pareiškimų ir pranešimų apie nusikaltimus apskaitos žurnalą.

8. **Teismo medicinos instituto (TMI MRU) kaupiamų duomenų analizė ir jų ekspertinė apklausa.** TMI kaupia duomenis apie asmenis, kurie kreipėsi dėl sveikatos sužalojimo, sutrikdymo mastų, pobūdžio nustatymo ir kt. Minėti duomenys gali būti vertingi, kai reikia įvertinti nežymių, kitų sveikatos sutrikdymų paplitimą Lietuvoje. Teisėsaugos institucijos nedisponuoja informacija apie nežymius sveikatos sutrikdymus. Mat daugeliu atvejų tai patenka į privataus kaltinimo sferą,

⁷ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ir vidaus reikalų ministrų bei Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2002 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. 55/42/16 Dėl informacijos apie asmenis su kūno sužalojimais, kurie gali būti susiję su nusikaltimu, teikimo (Žin., 2002, Nr. 12-428).

kai ikiteisminis tyrimas neatliekamas. Pvz., šie duomenys itin vertingi atliekant smurto šeimoje paplitimo įverčius.

9. **Vaiko teisių apsaugos tarnybos (VTAT), socialinių darbuotojų, pedagogų ir psichologų kaupiamų duomenų analizė ir jų ekspertinė apklausa.** Pvz., 2007 m. NPLC moksleivių viktimizacijos tyrimas parodė, jog net 84 proc. respondentų dėl patirtos viktimizacijos nesikreipė į policiją. Tačiau apstu atvejų, kai nukentėję vaikai tiesiogiai kreipiasi į vaiko teisių apsaugos tarnybas, mokyklų, globos įstaigų socialinius darbuotojus, pedagogus, kurie nagrinėja atvejus dėl patirtos viktimizacijos, teikia paslaugas ir kt. Minėtos institucijos, pvz., VTAT, teikia metines ataskaitas su statistiniais duomenimis, kuriuos galima panaudoti pateikiant latentinio nusikalstamumo įverčius, kokybines charakteristikas.
10. **Įmonių, įstaigų, organizacijų auditas, buhalterijos, kitų dokumentų tyrimas, siekiant atskleisti padarytas nusikalstamas veikas.** Tokiu būdu atskleidžiamos padarytos nusikalstamos veikos: turto pasisavinimas arba iššvaistymas, mokesčių nesumokėjimas, sukčiavimas, apgaulingas ar aplaidus apskaitos tvarkymas, piktnaudžiavimas ir kitos.
11. **Nevyriausybinių organizacijų (NVO), dirbančių su atskirų rūšių nukentėjusiais nuo nusikalstamų veikų asmenimis, duomenų analizė ir jų ekspertinė apklausa.** Šiuo metu Lietuvoje veikia keli šimtai NVO, teikiančių paslaugas atskiroms pažeidžiamų asmenų grupėms, t. y. vaikams, moterims, pagyvenusiems asmenims. NVO ne tik teikia

bendrąsias ar specialiąsias socialines paslaugas, bet ir kaupia, analizuoja duomenis apie minėtus asmenis, jų patirtų nusikalstamų veikų pobūdį ir kt. Tad atlikus NVO kaupiamų duomenų analizę, jų vadovų apklausas, galima pateikti viktimizacijos procesų mastų įverčius atitinkamoje teritorijoje (rajone, mieste). Pvz., 2007 m. NPLC tyrimas „Organizacijų, teikiančių paslaugas ir paramą nukentėjusioms nuo nusikalstamų veikų moterims, sistemos vertinimas“, parodė, kad 36 proc. minėtų NVO per metus suteikia paslaugas 50–150 nukentėjusių moterų, 7 proc. – 151–250, 21 proc. – daugiau nei 250 moterų⁸.

12. **Informacijos žiniasklaidoje analizė apie viešumon iškeltas galimai nusikalstamas veikas.** Žiniasklaidoje pateikta informacija apie korupciją, kyšininkavimą, prekybą narkotikais ir kitas nusikalstamas veikas neretai pasitvirtina.
13. **Eksperimentinis tyrimo būdas siekiant nustatyti nusikalstamo elgesio išaiškinimo riziką.** Pvz., didelėse parduotuvėse eksperimentariai kažką „vagia“ ir stengiasi išsinešti. Tyrimai Vakarų Europos valstybėse ir JAV parodė, kad tik vienu iš keturiasdešimties atvejų „vagis“ buvo sulaikytas. Kitaip sakant, eksperimentu buvo nustatyta šio pobūdžio vagysčių latentškumas 1:9, t. y. 90 proc.
14. **Stebėjimo metodas.** Šis metodas taikomas, kai stebėtojas (tyrėjas) betarpiškai (slaptai ar neslaptai) stebi pašalinių asmenų daromus teisės pažeidimus, nesiiimdamas

aktyvių veiksmų užkardant minėtas veikas. Stebėtojas fiksuoja įvykius tiesiogiai (vizualiai) ar naudodamas technines priemones, vėliau pateikia apibendrintus duomenis, leidžiančius pateikti pavienių nusikalstamų veikų latentškumo įverčius. Pvz., Lenkijoje infiltruotas į nusikalstamą grupuotę stebėtojas fiksavo kišenvagysčių atvejus. Vėliau apibendrinus duomenis nustatyta, jog policijoje registruotų ir realiai padarytų nusikalstamų veikų santykis – 1:200.

Dr. Alfredas Kiškis
Dr. Rokas Uscila

Nepilnamečių auklėjamojo poveikio priemonių vykdymo aktualijos Lietuvoje

2008 m. kovo 27 d. Panevėžyje įvyko [konferencija](#) „Auklėjamojo poveikio priemonių ir resocializacijos efektyvus įgyvendinimas vykdant nepilnamečių justicijos 2004–2008 metų programą“, kurią organizavo Panevėžio apskrities viršininko administracija, Panevėžio apygardos prokuratūra ir Panevėžio regiono pataisos inspekcija.

Konferencijos tikslas – kryptingai ir kompleksiskai įgyvendinti nepilnamečių justicijos programą, numatyti ir realizuoti atitinkamas priemones, padėsiančias sutelkti visų tarnybų pastangas efektyviai vykdyti teismo paskirtas baudžiamąsias auklėjamojo poveikio priemones nepilnamečiams, labiau diferencijuoti institucijų ir visos visuomenės dėmesį į teisę pažeidusius nepilnamečius, pasidalyti pasiekta teigiama patirtimi.

Tikslui pasiekti buvo sukviesti Panevėžio regiono suinteresuotų įvairių žinybų atstovai. Tai – procese dalyvaujantys teisėjai, prokurorai, policijos ir pataisos inspekcijų pareigūnai, savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos

⁸ Uscila R. Organizacijų, teikiančių paslaugas ir paramą nukentėjusioms nuo nusikalstamų veikų moterims, sistemos vertinimas. Pedagogika. 2007 m. 88. P. 135-148.

tarnybų, vaikų globos namų vadovai, seniūnijų socialiniai darbuotojai, dirbantys su socialinės rizikos šeimomis ir vaikais, profesinių rengimo mokyklų (centrų) atsakingi darbuotojai, savivaldybių administracijų prevencinio darbo koordinavimo grupių vadovai, mokyklų prevencinio darbo grupių vadovai, nevyriausybinių organizacijų atstovai, dirbantys su nepilnamečiais.

Itin didelio susidomėjimo sulaukė psichologo Evaldo Karmazos [pranešimas](#) apie kontakto su teisę pažeidusiu nepilnamečiu nustatymo psichologinius aspektus. Psichologas akcentavo tai, kad kaip yra kreipiamasi į vaiką, taip jis ir atsilieps, ir kad užmegzti kontaktą su vaiku yra išmokstama. Pranešime nuosekliai aptariami keturi žingsniai, kaip „prieiti“ prie vaiko, pelnyti vaiko pasitikėjimą ir tuomet daryti teigiamą poveikį jo asmenybės vystymuisi. Buvo aptarti ir faktoriai, turintys tam įtakos – dirbančiojo požiūris į vaiką, paskatinimų, o ne bausmių naudojimas bei paprastesnių žodžių vartojimas.

Kauno nepilnamečių pataisos namų – tardymo izoliatoriaus direktoriaus pavaduotoja Neringa Gudėnaitė konferencijos dalyviams papasakojo ir nuotraukomis iliustravo kasdieninį nepilnamečių gyvenimą atliekant minėtoje įstaigoje laisvės atėmimo bausmę. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos atstovas Algimantas Šimaitis aptarė šiuo metu itin opų klausimą – 2008 m. sausio 1 d. įsigaliojusio [Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo](#) taikymo ypatumus ir sąsajas su baudžiamosiomis auklėjamojo poveikio priemonėmis nepilnamečiams.

Antroje konferencijos dalyje Panevėžio apygardos prokuratūros prokuroras Ignas Raila pristatė baudžiamųjų auklėjamojo poveikio priemonių rūšis, paskyrimo pagrindus ir jų vykdymo aktualijas ([visas pranešimas](#)). Kiti pranešimai buvo skirti įvairių žinybų (pataisos inspekcijos, policijos, vaiko teisių apsaugos tarnybos, nevyriausybinių organizacijų) atstovams – pristatyti savo

institucijos patirtį įgyvendinant baudžiamąjį poveikio priemones nepilnamečiams.

Konferencija – puikus regioninio tarpinstitucinio bendradarbiavimo pavyzdys, kai vienai problemai spręsti sutelkiami visų su šia problema susijusių institucijų darbuotojai. Renginio metu buvo svarstoma rezoliucija, kurioje pateikiami konkretūs pasiūlymai, skirti užtikrinti nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų paskirtį, tobulinti nepilnamečių justicijos sistemą, kad sutelktinai įgyvendinami teisės aktai būtų veiksmingi ir prisidėtų prie nepilnamečių nusikalstamumo mažinimo ([rezoliucijos projektas](#)).

Ieva Česnaitytė